

JIŘÍ PAVELČÍK SEDMDESÁTILETÝ

V roce 2004 oslavil své 70. narozeniny nejen odborné veřejnosti známý archeolog a etnograf PhDr. Jiří Pavelčík, CSc. Narodil se 11. března 1934 v Brně, jeho kořeny však měly původ na Slovácku. Jeho děd, taktéž Jiří, pocházel z Vlčnova a sloužil jako důstojník v rakouské a později i v československé armádě. Otec Jiřího Pavelčíka, známý antropolog, archeolog a etnograf Jan Pavelčík se díky tomu narodil v Riece v Chorvatsku. V době narození Jiřího Pavelčíka však působil jako gymnaziální profesor v Bučovicích. Po smrti děda Jiřího se rodina přestěhovala do Uherského Brodu, kam Jiří Pavelčík nastoupil do základní školy a později i na gymnázium Jana Amosa Komenského, kde také roku 1952 odmaturoval. Již během studií na gymnáziu spolu s otcem Janem, který se od roku 1940 vedl archeologické oddělení Muzea Jana Amosa Komenského v Uherském Brodě, se zúčastňoval archeologických výzkumů, například výzkumu slovanských mohyl v Bojkovicích, pohřebiště z mladší a pozdní doby bronzové ve Vlachovicích, výzkumu pravěké osady s rondelem v Uherském Brodě „Kyčkově“, slovanského kostrového pohřebiště a pravěkého sídliště ve Veletinách atd..

Po maturitě na gymnáziu v roce 1952 byl přijat ke studiu na Filozofickou fakultu Univerzity Komenského do Bratislavy, obory prehistorie – etnografie. V roce 1953, po otevření těchto oborů na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Brně, přešel do Brna. Zde ve stejném ročníku navštěvoval přednášky například s pozdějším profesorem a vedoucím katedry archeologie a velkomoravských výzkumů na Pohansku u Břeclavi, Bořivojem Dostálem. V roce 1957 ukončil studium prehistorie obhajobou diplomové práce na téma „Kultura lidu s kanelovanou keramikou na Moravě“ a napsal taktéž diplomovou práci z oboru etnografie s názvem „Straňanský kroj“, kterou však nemohl obhájit, více než jedna diplomová práce nebyla povolena.

Po ukončení studií na filozofické fakultě v Brně nastoupil v roce 1957 do Archeologického ústavu Československé akademie věd, konkrétně na několikaměsíční terénní praxi k profesoru Josefu Poulíkovi do Mikulčic. Ještě téhož roku, konkrétně 1. listopadu, nastoupil do brněnské pobočky archeologického ústavu ČSAV do Opa-

PhDr. Jiří Pavelčík, CSc. při práci na archeologickém výzkumu v Uherském Ostrohu „Kvačicích“. Foto J. Semela.

vy, kde profesně i soukromě „zakotvil“ na téměř čtyři desetiletí. Z pověření prof. Josefa Poulíka od roku 1962 začal systematicky sledovat lokalitu Hlinsko u Přerova, kde v letech 1968–1992 vedl archeologické výzkumy na významném eneolitickém výšinném sídlišti. V roce 1965 obhájil kandidátskou dizertaci na téma „Oblast Bílých Karpat na sklonku eneolitu“ a získal titul kandidáta věd CSc. a v roce 1971 se stává vedoucím archeologického oddělení expozitury ČSAV v Opavě. Archeologické výzkumy však Dr. Pavelčík prováděl i v oblasti jihovýchodní Moravy, kam se průběžně vracel. Prozkoumal zde pravěká a středověká sídliště v Uherském Brodě (více akcí), Havřicích, Těšově a další. Díky své hlavní působnosti na Opavsku navázal četné kontakty s polskými kolegy z Krakova, Vroclavi a Ratiboře, zvláště s Annou Kulczyckou-Leciejewiczovou, Januszem Kozłowskim atd. Počátkem 90. let, konkrétně roku 1992 přednáší zároveň i na filozofické fakultě opavské univerzity, pracuje též jako soudní znalec pro obory archeologie – etnografie.

I když Jiří Pavelčík prováděl archeologické výzkumy na lokalitách pravěkých, časně historických i středověkých, přece jen se jeho odborný zájem soustředil na období pozdní doby kamenné – eneolitu, což bylo zřejmě částečně dáno i jeho několika stěžejními výzkumy – v Bánově, Uherském Brodě a v Hlinsku u Přerova. Právě pro období eneolitu, konkrétně pro kulturu s kanelovanou keramikou, se stal svými početnými odbornými články a studiemi, publikovanými nejen u nás, ale i v Polsku, Německu, Rakousku a Rumunsku uznávaným odborníkem. Počet jeho publikovaných článků souvisejících s archeologií dnes přesahuje číslo tři sta. V roce 1982 se stal také jedním ze zakládajících členů „Sekce pro výzkum neolitu a eneolitu Moravy“, pracovních setkání badatelů zabývajících se v současnosti neolitem a eneolitem Čech, Moravy, Slovenska, ale i přilehlých částí Polska a Rakouska, které trvá dodnes.

V roce 1994 se vrací Dr. Pavelčík zpět na Slovácko. Nastupuje jako vedoucí archeologického oddělení Slovákckého muzea v Uherském Hradišti, kde působí až do roku 1999, kdy se natrvalo stěhuje do Uherského Brodu. V roce 1999 začíná přednášet na filozofické fakultě univerzity v Ostravě.

Souběžně s archeologickými výzkumy se věnuje i národopisu, konkrétně vývoji krojů na Uherskobrodsku, zabijačkovým zvyklostem, lidovým pověrám, pohádkám a baladám (které průběžně publikuje koncem 90. let v Malovaném kraji). Roku 1952 je jedním ze zakládajících členů folklórních souborů JAKUB a Olšava, v roce 1958 zakládá Výchonek – Slovákcký opavský krůžek. Pravidelně se dodnes účastní folklórních festivalů, je členem Klubu Štěpánů a popularizuje jak etnografii tak i archeologii širší veřejnosti.

Jiří Pavelčík ve svých aktivitách neustává, ba naopak, kromě výše uvedeného působení na univerzitě v Ostravě začíná od roku 2004 vést kurzy na katedře historie pedagogické fakulty MU v Brně a ve spolupráci s Archeologickým ústavem AV ČR se podílí v rámci grantového projektu na zpracování nálezů z jím zkoumané lokality Hlinsko u Přerova. Podle svých vlastních slov se dále chystá zpracovat a publikovat některé větší výzkumy (Uherský Ostroh – „Kvačice“, Uherské Hradiště – Reduta) z let nedávných z působení ve Slovákckém muzeu. Pane doktore, jménem kolegů a spolupracovníků ze Slovákckého muzea v Uherském Hradišti bych Vám chtěl popřát stále zdraví, pohodu a plno energie, kterou vzhledem

k Vaším budoucím úkolům na poli archeologie ještě budete potřebovat.

Miroslav Vaškových

Čeněk Pavlík–Michal Vitanovský: Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance. Praha – Libri 2004, s. 469, 1350 obr.

Na sklonku léta 2004 vydalo nakladatelství Libri v rámci své encyklopedicky zaměřené edice pozoruhodnou publikaci zaměřenou na problematiku ikonografie komorových kachlů. Houslový virtuos a uznávaný grafik – medailér Čeněk Pavlík a Michal Vitanovský, dobře známí svými počiny jak na Zlínsku tak i Slovákcku, se ve zdánlivě nepatřičných rolích autorů odborného díla zdatně zhostili složitěho a na první pohled jim ani nepřislušejícího úkolu. S pílí a erudicí sobě vlastní zpracovali obsáhly ikonografický atlas reliéfů gotiky a doby renesance, což je oficiální podtitul *Encyklopedie*. Přivedli tak na svět dílo, které nemá prozatím v české, moravské ani slezské *kachlologii* obdoby. Bezmála pětisetstránková encyklopedie se 1350 vyobrazeními reliéfů je příručkou k „rychlému“ určení motivu kachle, ale i pozoruhodným čtením par excellence.

Když v roce 1998 vyšla nevelká, přesto důstojná a v mnohém ojedinělá publikace *Krása středověkých kamen – odraz náboženských idejí v českém uměleckém řemesle* od našeho předního znalce, dnes bohužel ze zdravotních důvodů poněkud hendikepovaného Zdeňka Hazlbauera, bylo to po dlouhých desetiletích překotného zájmu o středověké a raně novověké kachle a jejich ikonografii první, byť dílčí a oborově zaměřené, zhodnocení části známé produkce. Množící se nové a nové poznatky na poli ikonografické interpretace, ale i další nálezy a publikované celky otevřely prostor pro záběrově širší pohled na tuto oblast. Této výzvy se Čeněk Pavlík a Michal Vitanovský zhostili. V reprezentativní *Encyklopedii kachlů v Čechách na Moravě a ve Slezsku* vyzkoušeli oba autoři geograficky i tématicky širší pohled na problematiku ikonografie kachlů. Vedle obligátní náboženské a s ní související motiviky je tak náš pohled obohacen i o renesanční témata jako jsou mytologie, alegorie, fantastika, světské motivy, o nadčasovou heraldiku, ale i opomíjené motivy architektonické a ornamentální, vše doplněné hojnými kresbami a nezbytným informačním aparátem (soupis,

seznam lokalit a uložení, přehledné členění literatury do tří subkapitol). Autoři neopomněli ani přehledné, byť stručné pasáže vztahující se k funkci a výrobě kachlů, k výstavbě kamen (např. kapitoly Historie a funkce, Konstrukce, Vývoj kachlových kamen, K typologii kachlů, Tvorba a výroba kachlů, Stavba kamen atd.). Lapidárně, nicméně zasvěceně jsou postiženy nejnovější poznatky ohledně vzniku a výroby kachlů, respektive matric pro jejich výrobu. Odrážejí se v nich praktické znalosti grafika – medailéra, uvyklého tvorbě se dřevem, ale i práci s hlinou. Ostatně v *Encyklopedii* zhodnotili oba autoři své předcházející praktické, ale i teoretické znalosti (mapování moravské produkce, spolupráce při rekonstrukci kachlů z hradu Lukova aj. To je vizitka prvního z nich – Č. Pavlíka. M. Vitanovský se zase podílel na výrobě rekonstrukcí kachlů, na svém kontě má i teoretické práce o procesu výroby kachlů). Oběma je pak společný neutuchající zájem o problematiku ikonografie. Ani pro jednoho z nich to tedy nebyla práce první. A určitě ani ne poslední. Téma fakticky nelze uzavřít či bezezbytku vyčerpat, čehož jsou si autoři sami vědomi. Již teď sbírají materiál pro doplňky, v nichž by se vrátili k tématům méně zřetelným, neidentifikovaným, či ne zcela jasným. Je však třeba zdůraznit, že stávající nejasnosti ohledně té či oné interpretace neubírají publikaci na kvalitě. Právě naopak. Zhodnocením různých možných interpretací získávají hesla na objektivitě.

Výstižně a zhuštěně psaná hesla jsou četbou sama o sobě velmi zajímavou. Poskytnou obecnou představu o námětu, slouží k rychlé orientaci či určení tématu, ale zároveň umožní inteligentní nahlédnutí i trochu hlouběji pod povrch věcí do složité problematiky ikonografické interpretace. Pavlíkova a Vitanovského *Encyklopedie kachlů* je záslužným, přehlednou formou napsaným a chytrým čtením, pro mnohé překvapivě ne z pera *studovaného* odborníka, ilustrovaným *nestudovaným* grafikem. Za přehlednou encyklopedií stojí encyklopedické vzdělání, ale i chuť o problémech diskutovat a nechat se obohatit názorem jiných, ale i obrovská píle a houževnatost, s nimiž se autoři rozhodli vyrovnat se s tak nelehkým úkolem. Přes svůj rozsah je *Encyklopedie* „jen“ výběrem, byť reprezentativním, v němž není možné postihnout úplně všechno. Kritici tak publikaci vytýkají chybějící cizojazyčné odkazy a ztrátu souvislostí v rámci nálezočných celků. Dozajista také ne všichni musí se zde publikovanými závěry souhlasit, jsme však na poli

humanitní vědy, kde vše je relativní a jen málo co lze pokládat za skutečně nezvratné. A toho jsou si autoři vědomi. Vstřícnost vůči jiným možnostem výkladu i záměr pokračovat v této práci dělá však *Encyklopedii kachlů* nadčasovou.

Dana Menoušková

EGYPT ZA VLÁDY FARAONŮ

Staří Egypťané vždy budili obdiv u cizích národů, a to i v dobách, kdy zemi na Nilu stále vládli egyptští králové a bohové. Nejinak tomu je staletí poté, kdy se zdráháme uvěřit, že člověk by kdy byl schopen postavit stavby tak rozsáhlé a velkolepé jako jsou egyptské pyramidy a chrámy egyptských bohů.

Stejně jako ostatní evropské národy byli i Češi fascinováni odkazem faraónské civilizace. První egyptské starožitnosti se v zemích Koruny české objevily v době rudolfínské a od té doby se s nimi setkáváme coby se součástí tzv. kunstkomor a kabinetů kuriozit. Postupem času, jak se rozvíjely možnosti cestování, více a více krajanů se vydávalo na cestu do tajemné země na Nilu.

Výstava *Egypt za vlády faraonů* si tak vytyčila za cíl představit menší sbírky egyptského umění, rozptýlené po muzeích a ostatních kulturních institucích v celé České republice, čímž měla doložit tento dlouhodobý zájem našich předků o kulturní odkaz starověkého Egypta.

Expozice byla rozdělena do dvou částí. První část, která byla navržena jako rekonstrukce egyptské hrobky, měla návštěvníkovi představit předměty, které tvořily pohřební výbavy starých Egypťanů. Katalog výstavy otvírala zlatem zdobená rakev s mumii hodnostáře Kenamona z 18. dynastie, pocházející ze sbírek zámku Kynžvart, jehož majitel, kníže Metternich, ji dostal jako dar od egyptského místokrále Muhammada Alího. Součástí expozice byly také další dvě mumie. Starší z nich pocházející s inventářů hradu Buchlova patřila hodnostáři Nefersobkovi, který žil v době, kdy do Egypta vtáhla vojska Alexandra Velikého. Mladší mumie patřila *paní domu* Hereret z konce vlády slavné dynastie Ptolemaiovců a počátku římské nadvlády nad Egyptem, kterou do Moravské Třebové přivezl místní rodák Ludwig Viktor Holzmaister.

Dalšími unikáty první části expozice byly vysoký vešebt hodnostáře Pahemnečera, který za vlády Ramesse II. vykonával úřad Pthahova velekněze v Menoferu, kanopa velitele vojska

Heribamona, pohřební kužel písaře Amonovy pokladnice Vesperhata, či srdeční skarab hodnostáře Nebetmesse.

Druhá část expozice byla koncipována chronologicky a její závěr byl věnován Núbii – zemi, která se nacházela bezprostředně na jih od Egypta a na niž měl Egypt výrazný kulturní vliv. Nejstarší dobu egyptských dějin na výstavě zastoupil soubor nádob z předdynastické a Archaické doby. Období Staré říše bylo dokresleno předměty z výkopů expedice Českého (dříve Československého) egyptologického ústavu v Abúsíru. Návštěvník mohl spatřit náhrdelník z pyramidového komplexu krále Neferefrea (Raneferefa), pivní džbán z hrobky princezny Chekeretnebetj a fragment sochy vezíra Ptahšepsese, které jsou v současnosti uchovávány v Národním muzeu – Náprstkově muzeu. Příznačnými předměty pro období Střední říše jsou dřevěné modely, které na výstavě reprezentovala loďka s veslařem. Předmětům z Nové říše dominovala hlava vápencové sochy boha Chonsua ze sbírek Národní galerie v Praze. Pozoruhodným předmětem z Pozdní doby egyptských dějin je bezesporu vešebt kněze boha Thovta Džehutiirdise, který jako celá třetina všech předmětů zahrnutých ve výstavě, pocházel ze sbírek Městského muzea v Moravské Třebové. Synkretismus římského a egyptského náboženství v době římské nadvlády dokládaly terakotové sošky dvou synů boha Hora, Duamutefa a Hapiho, které v sobě snoubí rozlišné umělecké tradice Egyptanů a Římanů. Nejvýraznějším předmětem z Nubie byl fragment ze sarkofágu nubijského místokrále Merimose, který stál v čele správy Nubie za vlády slavného panovníka Amenhotepa III.

Celá egyptská expozice byla doplněna jedinečnými fotografiemi Milana Zeminy, dlouholetého fotografa Českého egyptologického ústavu. Vedle staroegyptských památek fotografie zachycovaly každodenní život současného Egypta a práci archeologů na vykopávkách.

Jak už to u výstav s egyptskou tematikou bývá dobrým zvykem, byla i tato výstava doplněna rozsáhlým doprovodným programem. Uskutečnilo se šest přednášek předních českých egyptologů – prof. Miroslava Vernera, doc. Ladislava Bareše, doc. Břetislava Vachaly, dr. Wolfa B. Oertera, dr. Květy Smolárikové a dr. Jaromíra Krejčího. Práci českých egyptologů v egyptském Abúsíru přiblížila také projekce dokumentů, natočených Českou televizí. Ještě před zahájením samotné výstavy proběhla jednodenní haptická výstava pro

zrakově postižené, která se setkala se značným ohlasem. Během týdne, který byl v rámci výstavy věnován především mladším návštěvníkům, muzeum navštívilo přes 1500 dětí. Celkový počet návštěvníků samotné výstavy dosáhl obvyklé celoroční návštěvnosti Slováckého muzea.

Výstava byla oceněna v Národní soutěži muzeí Gloria musealis. V kategorii Muzejní výstava roku získala třetí místo.

Výstavu, kterou zaštitil velvyslanec Arabské republiky Egypta a hejtman Zlínského kraje, uspořádalo Slovácké muzeum ve spolupráci s občanským sdružením Aegyptus.

Pavel Onderka

VELKOMORAVSKÉ OPEVNĚNÍ SÍDLIŠTĚ STŘEDNÍHO POMORAVÍ – ARCHEOLOGICKÝ SKANZEN V MODRÉ

Ještě donedávna byla obec Modrá v povědomí archeologické a laické veřejnosti známa především jako naleziště zbytků raně středověkého kostela a velkomoravského pohřebiště (k tomu např. Nevěřil 1940, 78–79, Hrubý–Hochmanová–Pavelčík 1955, 42–126, Cibulka 1958, Hrubý 1965, 95–97, 199–202, Galuška–Vaškových 2002, 77–86, Lichardus 2003, 109–118).

Situace se začala měnit v roce 2000, kdy poblíž originálního místa nálezu kostelních základů – národní kulturní památky – došlo k vybudování „hypotetické stavební rekonstrukce“ nadzemní části někdejšího kostela sv. Jana, tedy novostavby vyjadřující jeho pravděpodobný vzhled v 9. století. Iniciátorem realizace byl Miroslav Kovářík, starosta obce Modrá, autorem architektonického řešení se stal ing. arch. Zdeněk Špičák, odborným poradcem byl PhDr. Luděk Galuška, CSc., oba pracovníci Moravského zemského muzea v Brně. Při vytváření architektonického návrhu přijali realizátoři jako základní myšlenku závěr, že původní kostel byl pravděpodobně vybudován misionáři a knězi z franského kulturního prostředí. Ne tedy z oblasti Balkánu, jak soudil bývalý autor všech dosud v muzeích existujících modelů modranského kostela, ing. arch. Josef Pošmourný. Proto, zejména co se týká sklonu střechy a výšky stavby, se novostavba od vzhledu modelů poněkud odlišuje. Pro velkomoravskou fázi kostela také nebyla brána v potaz existence věže, kterou autor této stati považuje za mladší, zřejmě cisterciáckou dostavbu. Výstavba hypotetické rekonstrukce modranského raně středověkého kostela byla do-

Jedno z obydlí sídlištního okrsku archeologického skanzenu v Modré. Foto L.Galuška, 2004.

končena v roce 2000. Na sklonku léta téhož roku došlo za přítomnosti arcibiskupa olomouckého Msgr. Jana Graubnera a dalších významných představitelů některých církví působících na území České republiky k jejímu slavnostnímu zpřístupnění. Od samého začátku měla realizace novostavby kostela jak své zastánce, tak i kritiky. K těm druhým patřil hlavně PaeDr. Jiří Jilík a také prof. PhDr. Miloslav Pojsl, kteří své pochybnosti vyjádřili zejména na stranách Slováckých novin. Odborná veřejnost, včetně vědců ze zahraničí, však modranský kostel v absolutní většině nakonec přijala. A jestliže před realizací do míst s vytyčenými základy někdejšího kostela sv. Jana doslova „zabloudilo“ několik set lidí za rok, pak k oběma objektům – národní kulturní památce a hypotetické stavební rekonstrukci kostela – už směřovaly tisíce návštěvníků. Interiér novostavby se následně stal dějištěm mnoha kulturních akcí, koncertů, výstav i svatebních aktů.

K dalším zásadním změnám v jižní části katastru Modré došlo v roce 2003. Dotkly se míst na jižním svahu sklánějícím se k silnici mezi Starým Městem a Velehradem, těsně před silniční odbočkou do Modré. Na severním okraji tohoto svahu se nachází výše vzpomenutá lokalita národní kulturní památky s originálním místem odkrývru raně středověkého kostela sv.

Jana a poblíž stojící hypotetická konstrukce jeho nadzemní části. Před rokem 2003 byl svah značně zarostlý planými ovocnými stromy, křovinami i nálety lesního porostu a věděli o něm jen nemnozí. Jedním z nich byl starosta Miroslav Kovářik. Velmi výhodná poloha svahu ho upoutala natolik, že se mu v hlavě zrodil velkolepý plán vybudovat zde, v návaznosti na prostor národní kulturní památky, archeologický skanzen. Díky pochopení zastupitelstva a občanů Modré, fondů ze struktur Evropské unie a České republiky a v regionu působících odborníků-archeologů začal plán doznávat konkrétní podoby. Autorem ideového návrhu archeologického skanzenu, vlastně jeho konkrétní náplně, se stal Luděk Galuška, z jehož pera vzešla i podoba mocenského a řemeslnického okrsku. Sídlištně-hospodářský okrsek zpracoval Mgr. Miroslav Vaškovych ze Slováckého muzea. Základní ideou celé koncepce se stalo vytvoření takového subjektu, který by nejlépe charakterizoval to, čím se region středního Pomoraví z hlediska historie nejvíce zapsal do povědomí lidí, kde tkví jeho dějinný význam. Jednoznačně jím je období Velké Moravy spojené s počátky christianizace a české státnosti. Proto byly jako základ vzaty výsledky dlouhodobého archeologického výzkumu na půdě velkomoravského Starého Města a areál budoucího skanzenu

byl rozčleněn na už vzpomenuté účelové okrsky. Pro náplň těchto okrsků pak byly vybrány takové dobrý objevy a nálezy, které poskytovaly konkrétní podklad k rekonstrukčním účelům. Kromě staroměstských byly dále využity nálezy z Uherského Hradiště, Uherského Ostrohu-Kvačic, Ostrožské Nové Vsi a také z Modré. Šlo samozřejmě o to, aby se novostavby co nejvíce podobaly originálním stavbám z 9. století. V daném místě tak mělo být vytvořeno do jisté míry sice „ideální“ opevněné sídliště, vystavěné však na podkladě konkrétních archeologických objevů a nálezů ze středního Pomoraví. Architektonické řešení celého archeologického skanzenu je dílem ing. Josefa Pavliše a jeho spolupracovníků, významnou měrou se na něm podílela zahradní architektka ing. Klára Königová. Při projektování jednotlivých staveb i jejich realizaci sehrál důležitou roli zkušený terénní odborník PhDr. Vít Hrdoušek, nápomocen byl i experimentální archeolog PhDr. Bohumír Dragoun z archeoskanzeny Villa Nova ve východních Čechách. Samotné realizace se nakonec ujala stavební firma STAVEKO ing. Jiřího Huňky, jejíž pracovníci odvedli velmi kvalitní práci.

Ruku v ruce se zahájením zemních prací na jaře roku 2003 probíhal na stavbu zasažených místech záchranný archeologický výzkum. Byl realizován ve spolupráci pracoviště slovanské archeologie Archeologického ústavu Moravského zemského muzea a Archeologického oddělení Slovákého muzea. V roce 2003 probíhal až do měsíce října. V jeho průběhu byly odkryty sídlištní objekty ze starolátského období, jejichž nositeli byli vůbec první Keltové, kteří se někdy okolo poloviny 5. století před. n. l. dostali na Moravu. Důležitost objevů podtrhuje skutečnost, že co se týká kvantity, stala se Modrá nejvýznamnějším nalezištěm té doby ve východní polovině České republiky. Další nálezy už souvisejí s dobou po změně letopočtu. Představují je objekty ze 4./5. století, které lze přičíst Germánům a pak zejména ty, jež souvisejí s našimi slovanskými předky. Odkryty byly zbytky obydlí a obilních jam z 9. století, které užívali stavitelé a uživatelé blízkého kostela, stejně jako jsme našli místa jejich posledních odpočinků, hroby. Významným výsledkem terénních výzkumů se ukázalo nalezení několika sídlištních objektů z období 10.–12. století, tedy z doby po zániku Velké Moravy. Kromě jiného se v jejich výplni našly stříbrné denáry uherské proveniencí a Přemyslovce Svatopluka, knížete olomouckého. Je pravděpodobné, že pokračující

výzkum zde může přinést ještě mnohá překvapení.

Výstavba opevňovacích prvků a ohrazení archeologického skanzenu byla zahájena v jarních měsících roku 2003. Objekty vnitřního areálu se začaly stavět až po dokončení hlavní části archeologických výzkumů na samém sklonku léta a začátku podzimu. Do konce roku byla za značného pracovního vypětí všech zainteresovaných podstatná část objektů tzv. „pod střechou“. Práce však neustaly ani mezi Štědrým dnem a posledním dnem v roce, Silvestrem, takže mluvit o nějakém zahajovacím termínu v roce 2004 vlastně ani není možné. Zastavily se až 19. června 2004, kdy byl archeologický skanzen v Modré slavnostně otevřen a zpřístupněn veřejnosti. Ani nyní, na sklonku roku 2004, však ještě není úplně dobudován.

Vzhled archeologického skanzenu v Modré tak, jak jej mohli spatřit první návštěvníci v letních měsících roku 2004, měl a vlastně má i nyní podobu opevněného sídliště návesního typu, tedy s volným prostranstvím uprostřed a zástavbou po jeho obvodu. Zástavba je tvořena čtyřmi funkčně odlišnými okrsky a vstupním areálem se zázemím skanzenu. První část zástavby představuje okrsek sídlištně-hospodářský. Je tvořen obydlími – zemnicemi, polozahloubenými stavbami a sruby, hospodářskými stavbami jako např. kletěmi a obilnicemi a nechybí v něm ani studna a pekárna nebo výběhy pro domácí zvířata. Zapomenout nelze ani na políčka, na kterých budou studenti Střední zemědělské školy a gymnázia ve Starém Městě pokusně pěstovat rané středověké zemědělské plodiny. Nad sídlištním okrskem se nachází okrsek mocenský tvořený rozsáhlou kamennou stavbou – „palácem“ a jeho zázemím v podobě srubu – kuchyně. Podkladem pro palác se stal objekt zkoumaný v 80. letech 20. století v místech dnešního staroměstského hřbitova. Jen na vysvětlenou: střešní krytina na modranské novostavbě paláce vychází z reálných archeologických nálezů a každý její kus je jedinečným rukodělným výrobkem současného hrnčíře, nikoliv „nezničitelným“ produktem průmyslové velkovýroby. Jak doložily zkušenosti z léta 2004, interiér paláce představuje velmi vhodné místo pro prezentaci široké škály kulturně vzdělávacích akcí. Třetí část archeologického skanzenu tvoří okrsek řemeslnický. Sestává ze čtyř zastřešených objektů a peci krytých přenosnými přístřešky. Ve třech objektech lze najít dílny kováře, hrnčíře a klenotníka, čtvrtý představuje sdružené

pracoviště zpracovatele dřeva a proutí, koštěře a tkalce. Za řemeslnickým okrskem se rozprostírá plošně rozsáhlý výběh pro ovce a kozy, jehož nezdídká volně pobíhající obyvatelé se zejména pro nejmenší návštěvníky stali větším lákadlem, než samotné repliky historických objektů. Konečně posledním, nikoliv však co do významu, je okrsek církevní. Tvoří jej původní místo nálezů raně středověkého kostela sv. Jana s kameny vytyčenými základy, v současnosti národní kulturní památka, a stavba hypotetické rekonstrukce uvedeného kostela. O obou bylo zmíněno v úvodu této stati. Celý areál archeologického skanzenu je obehnan proutím vyplétaným oplocením, které v místech vstupu střídá opevnění tvořené palisádou a ochozem. Samotný vstup „chrání“ dvě rozměrné věže s přístupnými ochozy. Zázemí celého areálu je tvořeno informačním centrem se dvěma pódií uzpůsobenými pro vystoupení i vícečlenných skupin a dále hojně navštěvovaným objektem pro rychlé občerstvení. Do zázemí lze zahrnout i lukostřelecké cvičiště využívané nejen místním sportovním oddílem, ale při tematicky zaměřených akcích také samotnými návštěvníky, stejně jako rybníček Babuňák s hejnem kapříků čekajících na drobné kousky chleba, které jim do vody vhadzují spokojení strážníci. Je také velmi pozitivní, že už v průběhu krátké doby se okolo vedoucího skanzenu Lubomíra Slámy vytvořila skupina mladých nadšenců ochotná kdykoliv přiložit ruku k dílu, ať už při realizaci doprovodných programů nebo při pracích na samotných objektech. A nadšení neopustilo ani samotné realizátory.

Archeologický skanzen v Modré nebyl stavěn metodami běžnými v prostředí experimentální archeologie. Vzhledem k termínům jeho dokončení to ani nebylo možné, byť některé úkony, např. způsob a doba potřebná na odkůrování dubového kmene při stavbě srubu, námi byly sledovány. Do budoucna se ovšem s experimenty počítá, stanou se součástí návštěvních dnů. I přesto se skanzenu v Modré dostalo kladného hodnocení ze strany odborné veřejnosti. Učinili

tak např. prof. PhDr. Zdeněk Měřínský, Csc., vedoucí Ústavu archeologie a muzeologie FF MU v Brně a doc. PhDr. Pavel Kouřil, CSc., ředitel Archeologického ústavu AV ČR v Brně, členové odborné hodnotící komise, která se v Modré sešla několik dní před jeho otevřením. Kladné byly také ohlasy odborníků z Čech a Slovenska, Ruska, Polska, ale i z Anglie a Dánska, což jsou země, které s realizací podobných subjektů mají dlouhodobé zkušenosti. I proto se modranský archeologický skanzen stal místem natáčení naučných i populárních filmů nejen domácí, ale i zahraniční produkce (Rakousko), vystřídalo se v něm několik redakcí Českého rozhlasu a štábů veřejnoprávní i soukromé televize, jejichž pracovníci zde natočili více než 15 relací. Zástupce tisku lze spočítat jen ztěžka.

A závěr? Počet více než 35 000 návštěvníků za letní a podzimní měsíce roku 2004 je dostatečným svědectvím toho, že Opevněné velkomoravské sídliště středního Pomoraví – archeologický skanzen v Modré si už v prvním roce své existence v rámci turistických atrakcí Moravy vydobyl významné postavení (Galuška 2004).

Literatura:

- CIBULKA, J., 1958: *Velkomoravský kostel v Modré u Velehradu a začátky křesťanství na Moravě*. Praha 1958.
- GALUŠKA, L., 2004: *Slované. Doteky předků. O životě na Moravě 6.-10. století*. Brno 2004.
- GALUŠKA, L.–VAŠKOVÝCH, M., 2002: *Památník Velké Moravy*. Uherské Hradiště 2002.
- HRUBÝ, V., 1965: *Staré Město. Velkomoravský Velehrad*. Praha 1965.
- HRUBÝ, V.–HOCHMANOVÁ, V.–PAVELČÍK, J., 1955: *Kostel a pohřebiště z doby velkomoravské na Modré u Velehradu*. ČMM-VS XL, 1955, 42–126.
- LICHARDUS, J., 2003: *Grundriss einer Alt-slawischen Holzkirche von Modrá*. Slovenská archeológia LI-1, 2003, 109–118.
- NEVĚŘIL, J., 1940: *Velehrad v obrázcích*. Sborník velehradský 11, 1940, 78–79.